

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.

Το παρόν έργο διατίθεται με άδεια CC BY-NC-ND 4.0. Για να δείτε αντίγραφο της άδειας, επισκεφθείτε τη διεύθυνση: [This work is licensed under the CC BY-NC-ND 4.0 license. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Sensory Path
2025-1-IT02-KA210-ADU-000350842

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ART KIT

1. Εισαγωγή	3
2. Θεωρητικό Πλαίσιο	5
a. Τέχνη, Ευεξία και Συμπερίληψη	
b. Ο Ρόλος της Τέχνης στην Προσέγγιση Snoezelen	
c. Οφέλη της Καλλιτεχνικής Έκφρασης για Άτομα με Πολλαπλές Αναπηρίες	
3. Κατανόηση των Αναγκών των Ατόμων με Πολλαπλές Αναπηρίες	8
4. Ο Ρόλος του Εκπαιδευτικού ως Συντονιστή Καλλιτεχνικών και Αισθητηριακών Εμπειριών	9
5. Προετοιμασία του Περιβάλλοντος	10
a. Σχεδιασμός Συμπεριληπτικών Καλλιτεχνικών και Αισθητηριακών Περιβαλλόντων	
b. Ασφάλεια, Προσβασιμότητα και Ηθικά Ζητήματα	
6. Σχεδιασμός και Υλοποίηση Καλλιτεχνικών και Αισθητηριακών Δραστηριοτήτων	11
a. Καλλιτεχνικές Μεθοδολογίες και Προσεγγίσεις	
b. Πολυαισθητηριακά Καλλιτεχνικά Εργαλεία και Υλικά	
c. Πώς να Σχεδιάσετε και να Υλοποιήσετε μια Καλλιτεχνική Συνεδρία	
d. Εργαλεία Παρατήρησης, Τεκμηρίωσης και Αξιολόγησης	
7. Πρακτικά Εργαστήρια και Δραστηριότητες	23
8. Αναφορές	26

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.

Το παρόν έργο διατίθεται με άδεια CC BY-NC-ND 4.0. Για να δείτε αντίγραφο της άδειας, επισκεφθείτε τη διεύθυνση:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Sensory Path
2025-1-IT02-KA210-ADU-
000350842

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1 Εισαγωγή

Το **Art Kit** δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Sensory Path, με στόχο να υποστηρίξει εκπαιδευτικούς, φροντίστριες/-ές, συντονίστριες/-ές δραστηριοτήτων και επαγγελματίες που επιθυμούν να εντάξουν καλλιτεχνικές δραστηριότητες σε ένα πολυαισθητηριακό πλαίσιο, εμπνευσμένο από την προσέγγιση Snoezelen.

Οι δημιουργικές δραστηριότητες μπορούν να συμβάλουν στην ενίσχυση της συμμετοχής, της συναισθηματικής έκφρασης, της αισθητηριακής εξερεύνησης και της επικοινωνίας. Οι καλλιτεχνικές εμπειρίες μπορούν να προσφέρουν σε άτομα με πολλαπλές αναπηρίες εναλλακτικούς τρόπους αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον και τους άλλους ανθρώπους, ενισχύοντας παράλληλα την ευεξία και τη συμμετοχή τους.

Το Kit σχεδιάστηκε ως απάντηση σε μια πραγματική ανάγκη που συναντούν συχνά οι επαγγελματίες σε εκπαιδευτικό, ιατρικό και υποστηρικτικό πλαίσιο. Παρόλο που το πολυαισθητηριακό πλαίσιο χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο για την ενίσχυση της συμμετοχής και της ευεξίας, πολλές/-οί επαγγελματίες αναφέρουν ότι έχουν περιορισμένη πρόσβαση σε πρακτικά εργαλεία και οργανωμένη καθοδήγηση σχετικά με το πώς μπορούν να ενσωματώσουν δημιουργικές μεθόδους στις αισθητηριακές δραστηριότητες.

Για τον λόγο αυτό, το παρόν έγγραφο έχει ως στόχο να προσφέρει πρακτική καθοδήγηση, μεθόδους και παραδείγματα, τα οποία οι επαγγελματίες μπορούν να προσαρμόζουν ανάλογα με τις ατομικές ανάγκες, τις προτιμήσεις και τις εκάστοτε συνθήκες, αντί να ακολουθούν αυστηρές οδηγίες ή γενικευμένες παρεμβάσεις. Δίνοντας έμφαση στην ευελιξία, την παρατήρηση, την ουσιαστική παρουσία και τον σεβασμό στους ατομικούς ρυθμούς, οι προτεινόμενες δραστηριότητες και τεχνικές ακολουθούν τη φιλοσοφία του Snoezelen. Η έμφαση δίνεται στις ουσιαστικές εμπειρίες που προάγουν τη συμμετοχή, την ανακάλυψη, την επικοινωνία και την ευεξία και όχι στην καλλιτεχνική επίδοση ή στο τεχνικό αποτέλεσμα.

Επομένως, το παρόν έγγραφο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μια πρακτική εργαλειοθήκη, η οποία συνδυάζει προσωποκεντρικές προσεγγίσεις, πολυαισθητηριακές ιδέες και καλλιτεχνικές πρακτικές, με στόχο την υποστήριξη συμπεριληπτικών εμπειριών σε εκπαιδευτικό, οικογενειακό, ιατρικό και κοινοτικό πλαίσιο.

Πριν προχωρήσουμε στο περιεχόμενο του οδηγού, παρουσιάζουμε παρακάτω τους εταίρους του έργου «Sensory Path»:

Turin Institute for the Deaf Foundation ONLUS

Το Ινστιτούτο Κωφών του Τορίνο ιδρύθηκε το 1814 και διαθέτει περισσότερους από δύο αιώνες εμπειρίας στην υποστήριξη παιδιών και ενηλίκων με γλωσσικές, γνωστικές και αισθητηριακές αναπηρίες. Το Ινστιτούτο προσφέρει ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών, όπως εξατομικευμένα προγράμματα μάθησης, επαγγελματική κατάρτιση σε τομείς όπως η μαγειρική και η κηπουρική, καθώς και μαθήματα νοηματικής γλώσσας.

Παράλληλα με τις άμεσες εκπαιδευτικές του δραστηριότητες, λειτουργεί και ως κέντρο έρευνας και κατάρτισης για εκπαιδευτικούς, παιδαγωγούς και οικογένειες. Στο έργο «Sensory Path», το Ινστιτούτο έχει τον ρόλο του συντονιστή εταίρου, αναλαμβάνοντας τον διοικητικό και οικονομικό συντονισμό. Επιπλέον, θα φιλοξενήσει τη νέα αίθουσα Snoezelen, ώστε οι σχετικές πρακτικές να ενσωματωθούν στις καθημερινές του δραστηριότητες.

MyArtist Κοιν.Σ.Επ.

Η MyArtist ιδρύθηκε το 2018 στον Πειραιά και είναι μια ελληνική Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση που αξιοποιεί την τέχνη ως εργαλείο ενδυνάμωσης και κοινωνικής αλλαγής. Ο οργανισμός προωθεί την κοινωνική ένταξη νέων και κοινωνικά περιθωριοποιημένων ομάδων μέσω καλλιτεχνικών και πολιτιστικών προγραμμάτων που διασφαλίζουν ισότιμη πρόσβαση σε δημιουργικούς πόρους και ευκαιρίες.

Με εμπειρία στην αξιοποίηση της τέχνης για θεραπευτικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς, η MyArtist αναπτύσσει καινοτόμες μεθοδολογίες διά βίου μάθησης με στόχο την ενίσχυση προσωπικών δεξιοτήτων και την ευαισθητοποίηση γύρω από θέματα όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα και η διαφορετικότητα. Στο πλαίσιο του έργου, είναι υπεύθυνη για την ανάπτυξη του «Art Kit», καθώς και για την ψηφιακή και καλλιτεχνική στρατηγική επικοινωνίας του έργου.

ASSOCIATION IRSAM

Με ιστορία που ξεπερνά τα 150 χρόνια, η γαλλική ένωση IRSAM διαχειρίζεται 25 δομές και υπηρεσίες αφιερωμένες στην υποστήριξη ατόμων με αισθητηριακές, κινητικές και νοητικές αναπηρίες, καθώς και ατόμων στο φάσμα του αυτισμού. Με σχεδόν 900 εξειδικευμένους εργαζόμενους, ο οργανισμός συνεργάζεται ενεργά με νοσοκομεία και ερευνητικά κέντρα, με στόχο την ανάπτυξη εξατομικευμένων δεξιοτήτων και υπηρεσιών για τους ωφελούμενους του. Η IRSAM προσφέρει στο έργο σημαντική τεχνογνωσία, καθώς διαθέτει ήδη αισθητηριακή αίθουσα στη Λυών και προσωπικό με εμπειρία στη μέθοδο Snoezelen. Για τον λόγο αυτό, ως εξειδικευμένος εταίρος, ανέλαβε την επίβλεψη της σύνταξης των κατευθυντήριων γραμμών του «Sensory Kit», ενώ παρέιχε και μέρος του φωτογραφικού υλικού που περιλαμβάνεται σε αυτό.

2 Θεωρητικό Πλαίσιο

2α. Τέχνη, Ευεξία και Συμπερίληψη

Η τέχνη αναγνωρίζεται διαχρονικά ως ένα ισχυρό μέσο συμμετοχής, επικοινωνίας και αυτοέκφρασης. Οι καλλιτεχνικές εμπειρίες δίνουν στα άτομα τη δυνατότητα να εξερευνούν υλικά, αισθήσεις, συναισθήματα και σχέσεις με τρόπους που ξεπερνούν τα συμβατικά μέσα επικοινωνίας, ιδιαίτερα μέσα σε ένα πολυαισθητηριακό πλαίσιο. Για τα άτομα με πολλαπλές αναπηρίες, οι κινητικές, αισθητηριακές, επικοινωνιακές ή γνωστικές δυσκολίες μπορεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, να περιορίζουν τη συμμετοχή σε δημιουργικές δραστηριότητες. Οι καλλιτεχνικές και αισθητηριακές προσεγγίσεις επιδιώκουν να μειώσουν αυτά τα εμπόδια, προσφέροντας ευέλικτες και προσαρμόσιμες εμπειρίες, ώστε η συμμετοχή να ανταποκρίνεται στις προσωπικές προτιμήσεις και δυνατότητες κάθε ατόμου.

Η αξία των καλλιτεχνικών εμπειριών σε ένα πολυαισθητηριακό πλαίσιο δεν βρίσκεται κυρίως στη δημιουργία αισθητικά όμορφων αποτελεσμάτων ή στην απόκτηση τεχνικών δεξιοτήτων. Αντίθετα, η έμφαση δίνεται στην ίδια τη διαδικασία: στην επαφή με διαφορετικά υλικά, στο παιχνίδι με τα χρώματα, στην ακρόαση ήχων, στην κίνηση μέσα στον χώρο και στη συμμετοχή σε κοινές εμπειρίες με άλλα άτομα.

Η αλληλεπίδραση με οικεία υλικά, επιλεγμένα αισθητηριακά ερεθίσματα ή δημιουργικές δραστηριότητες με προσωπικό νόημα μπορεί να προσφέρει χαρά και χαλάρωση, να διευκολύνει την έκφραση συναισθημάτων και να ενισχύσει τη σύνδεση με άλλα άτομα.

Η τέχνη μπορεί επίσης να συμβάλει σημαντικά στην προώθηση της συμπερίληψης μέσα από κοινές εμπειρίες μεταξύ συμμετεχουσών/-όντων, εκπαιδευτικών, μελών της οικογένειας, φίλων και φροντιστριών/-ών. Οι δημιουργικές δραστηριότητες προσφέρουν συχνά διαφορετικούς τρόπους συμμετοχής και αλληλεπίδρασης, επιτρέποντας σε άτομα με διαφορετικούς τρόπους επικοινωνίας και διαφορετικές ανάγκες υποστήριξης να βιώνουν ουσιαστικές κοινωνικές εμπειρίες.

Σε συμφωνία με τους στόχους του έργου Sensory Path, οι καλλιτεχνικές και αισθητηριακές εμπειρίες θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ευκαιρίες για την ενίσχυση της συμμετοχής, της επικοινωνίας, της δημιουργικότητας και της συμπερίληψης, με σεβασμό στις ατομικές προτιμήσεις και δυνατότητες κάθε συμμετέχουσας/-οντα.

2β. Ο Ρόλος της Τέχνης στην Προσέγγιση Snoezelen

Η μέθοδος Snoezelen βασίζεται στην αρχή ότι οι αισθητηριακές εμπειρίες, όταν προσφέρονται σε ένα ασφαλές, οργανωμένο και προσωποκεντρικό περιβάλλον, μπορούν να ενισχύσουν τη συμμετοχή, την επικοινωνία, το αίσθημα συναισθηματικής ασφάλειας και την ευεξία. Οι καλλιτεχνικές εμπειρίες συμπληρώνουν με φυσικό τρόπο αυτή την προσέγγιση, καθώς συνδυάζουν την αισθητηριακή εξερεύνηση με ευκαιρίες για δημιουργία, αλληλεπίδραση και συναισθηματική έκφραση.

Η τέχνη δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μια ξεχωριστή δραστηριότητα που προστίθεται στις αισθητηριακές συνεδρίες, αλλά ως ένας ακόμη τρόπος βίωσης και εξερεύνησης των αισθητηριακών ερεθισμάτων μέσα σε ένα καλλιτεχνικό και πολυαισθητηριακό πλαίσιο. Τα χρώματα, οι ήχοι, οι υφές, η κίνηση, ο ρυθμός, το φως και η αφή μπορούν όλα να λειτουργήσουν ως καλλιτεχνικά στοιχεία που εμπλουτίζουν την αισθητηριακή εξερεύνηση.

Οι καλλιτεχνικές εμπειρίες στο πλαίσιο της προσέγγισης Snoezelen χαρακτηρίζονται συνήθως από ευελιξία και προσαρμοστικότητα. Οι επαγγελματίες διευκολύνουν την εξερεύνηση, παραμένοντας ταυτόχρονα προσεκτικές/-οί στις ατομικές αντιδράσεις και προτιμήσεις των συμμετεχουσών/-όντων, χωρίς να τις/τους κατευθύνουν απαραίτητα προς ένα προκαθορισμένο αποτέλεσμα.

Μία από τις βασικές αρχές της δημιουργικής δραστηριότητας στο πλαίσιο Snoezelen είναι η ελεγχόμενη παροχή αισθητηριακών ερεθισμάτων. Τα καλλιτεχνικά μέσα και οι αισθητηριακές εμπειρίες θα πρέπει να εισάγονται σταδιακά και να προσαρμόζονται ανάλογα με τα ατομικά αισθητηριακά όρια κάθε ατόμου. Ενώ μια κατάλληλα σχεδιασμένη εμπειρία μπορεί να ενισχύσει την εξερεύνηση και τη συμμετοχή, η υπερβολική διέγερση ενδέχεται να προκαλέσει δυσφορία και να μειώσει τη διάθεση για συμμετοχή.

Ένα ακόμη βασικό στοιχείο είναι η σχεσιακή παρουσία. Οι καλλιτεχνικές εμπειρίες δημιουργούν συχνά ευκαιρίες για κοινή προσοχή, εξερεύνηση και μη λεκτική επικοινωνία. Σε πολλές περιπτώσεις, η ίδια η δραστηριότητα περνά σε δεύτερο πλάνο και μεγαλύτερη σημασία αποκτά η αλληλεπίδραση ανάμεσα στη/στο συμμετέχουσα/-οντα, στην/στον επαγγελματία, στα υλικά και στο περιβάλλον.

Το πλαίσιο Snoezelen θα πρέπει, τελικά, να στοχεύει στη δημιουργία ουσιαστικών εμπειριών που ενισχύουν την άνεση, την περιέργεια, τη συμμετοχή και το αίσθημα συναισθηματικής ασφάλειας, με σεβασμό στον προσωπικό ρυθμό και στις επιλογές κάθε ατόμου.

Αυτή η προσωποκεντρική προσέγγιση αποτελεί μία από τις βασικές αρχές του έργου Sensory Path, το οποίο προωθεί την ουσιαστική συμμετοχή σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες μέσα από πολυαισθητηριακές εμπειρίες προσαρμοσμένες στις ατομικές ανάγκες.

2γ. Οφέλη της Καλλιτεχνικής Έκφρασης για Άτομα με Πολλαπλές Αναπηρίες

Τα άτομα με πολλαπλές αναπηρίες συχνά αντιμετωπίζουν σύνθετους συνδυασμούς αισθητηριακών, γνωστικών, κινητικών, επικοινωνιακών και συναισθηματικών δυσκολιών, οι οποίες μπορεί να επηρεάζουν τη συμμετοχή τους σε κοινωνικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Οι καλλιτεχνικές εμπειρίες μπορούν να προσφέρουν εναλλακτικούς τρόπους συμμετοχής, επιτρέποντας στα άτομα να αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον τους μέσω διαφορετικών αισθητηριακών καναλιών.

Ένα σημαντικό όφελος της δημιουργικής έκφρασης αφορά τη συναισθηματική ευεξία. Οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες μπορούν να δώσουν στα άτομα τη δυνατότητα να εκφράζουν προτιμήσεις, ενδιαφέροντα, εμπειρίες και συναισθήματα, ακόμη και όταν η λεκτική επικοινωνία είναι περιορισμένη ή απουσιάζει. Η επιλογή ευχάριστων αισθητηριακών εμπειριών μπορεί επίσης να ενισχύσει το αίσθημα χαράς, άνεσης και χαλάρωσης.

Οι καλλιτεχνικές εμπειρίες μπορούν ακόμη να ενισχύσουν την επικοινωνία και την κοινωνική αλληλεπίδραση. Οι κοινές δημιουργικές δραστηριότητες συχνά δημιουργούν ευκαιρίες για κοινή προσοχή, εναλλαγή σειράς, μίμηση και αλληλεπίδραση μέσω κινήσεων, βλεμμάτων, ήχων ή της γλώσσας του σώματος.

Από αισθητηριακή άποψη, οι καλλιτεχνικές εμπειρίες μπορούν να προσφέρουν οργανωμένες ευκαιρίες για αισθητηριακή εξερεύνηση. Διαφορετικές υφές, χρώματα, ήχοι, υλικά και κινήσεις βοηθούν τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να εξερευνούν τα αισθητηριακά ερεθίσματα με ελεγχόμενο τρόπο και να εξοικειώνονται σταδιακά με διαφορετικές μορφές διέγερσης.

Οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες μπορούν επίσης να ενισχύσουν την κινητική συμμετοχή. Ενέργειες όπως το πιάσιμο, το άγγιγμα, η πίεση, η μετακίνηση ή ο χειρισμός υλικών μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη της επίγνωσης του σώματος και να προσφέρουν ευκαιρίες εξάσκησης λειτουργικών και ουσιαστικών κινήσεων.

Είναι σημαντικό, ωστόσο, να αναγνωρίζεται ότι τα οφέλη των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων δεν είναι ίδια για όλες/-ους τις/τους συμμετέχουσες/-οντες. Τα προσωπικά ενδιαφέροντα, το αισθητηριακό προφίλ, οι τρόποι επικοινωνίας και οι ατομικές προτιμήσεις επηρεάζουν σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο κάθε άτομο βιώνει μια καλλιτεχνική εμπειρία και ποιες δραστηριότητες αποκτούν για το ίδιο ιδιαίτερη σημασία.

Για τον λόγο αυτό, οι επαγγελματίες θα πρέπει να δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών που επιτρέπουν σε κάθε άτομο να συμμετέχει σύμφωνα με τις δικές του δυνατότητες και προτιμήσεις και λιγότερο στην επίτευξη προκαθορισμένων αποτελεσμάτων.

Μέσα από την προώθηση της ενεργού συμμετοχής σε προσβάσιμες καλλιτεχνικές εμπειρίες, το έργο Sensory Path επιδιώκει να ενισχύσει τη συναισθηματική ευεξία, την κοινωνική συμπερίληψη και την ουσιαστική συμμετοχή σε εκπαιδευτικό, κοινοτικό και θεραπευτικό πλαίσιο.

3 Κατανόηση των Αναγκών των Ατόμων με Πολλαπλές Αναπηρίες

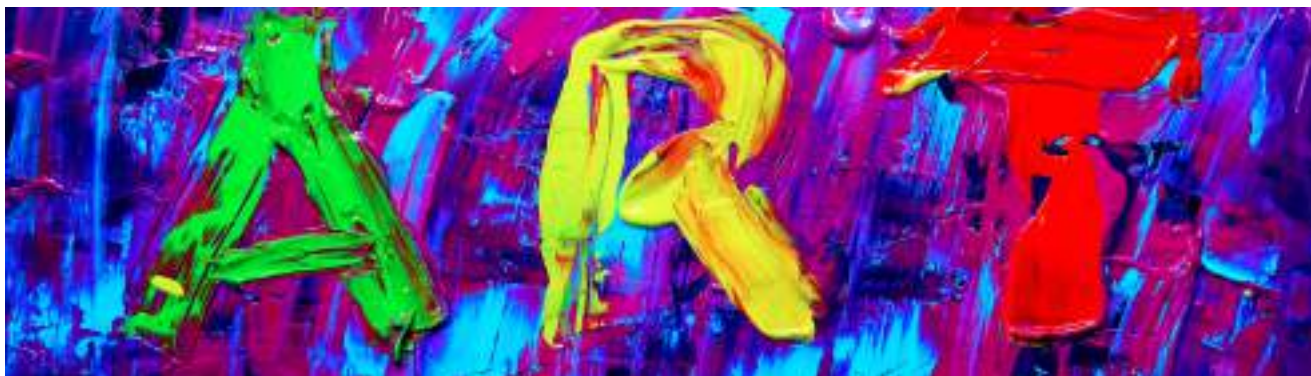
Τα άτομα με πολλαπλές αναπηρίες συχνά έχουν σύνθετες και αλληλένδετες ανάγκες, οι οποίες μπορεί να επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται τα αισθητηριακά ερεθίσματα, επικοινωνούν, αλληλεπιδρούν κοινωνικά και συμμετέχουν σε δραστηριότητες. Πριν από τον σχεδιασμό καλλιτεχνικών και αισθητηριακών εμπειριών, είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη αυτές οι ανάγκες, καθώς τα ατομικά χαρακτηριστικά, οι προτιμήσεις και το επίπεδο υποστήριξης που χρειάζεται κάθε άτομο επηρεάζουν σημαντικά τη συμμετοχή του.

Κατά τον σχεδιασμό δημιουργικών δραστηριοτήτων, ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δίνεται στις διαφορές ως προς την αισθητηριακή επεξεργασία. Ορισμένα άτομα μπορεί να αναζητούν ενεργά αισθητηριακές εμπειρίες, ενώ άλλα μπορεί να αποφεύγουν συγκεκριμένα είδη ερεθισμάτων ή να αισθάνονται υπερφόρτωση όταν η αισθητηριακή διέγερση είναι έντονη. Η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο κάθε άτομο ανταποκρίνεται σε ήχους, υφές, κίνηση, φωτισμό, χρώματα ή απτικά ερεθίσματα βοηθά τις/τους επαγγελματίες να προσαρμόζουν καλύτερα τις δραστηριότητες.

Εξίσου σημαντικές είναι και οι διαφορές στην επικοινωνία. Πολλές/-οί συμμετέχουσες/-οντες μπορεί να εκφράζουν προτιμήσεις, δυσφορία, ενδιαφέρον ή χαρά μέσα από μη λεκτικά σημάδια, όπως η στάση του σώματος, οι εκφράσεις του προσώπου, η κατεύθυνση του βλέμματος, οι χειρονομίες, οι φωνητικοί ήχοι ή τα μοτίβα κίνησης. Για τον λόγο αυτό, οι επαγγελματίες χρειάζεται να παρατηρούν προσεκτικά ακόμη και διακριτικά σημάδια και να μην βασίζονται αποκλειστικά στις λεκτικές απαντήσεις.

Κατά την επιλογή υλικών και τον σχεδιασμό δραστηριοτήτων θα πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη οι κινητικές δυνατότητες κάθε ατόμου. Ορισμένες/-οι συμμετέχουσες/-οντες μπορεί να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στη στάση του σώματος, στη σύλληψη αντικειμένων, στον έλεγχο των κινήσεων, στην αντοχή ή στην κινητικότητα. Για τον λόγο αυτό, οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες θα πρέπει να παραμένουν ευέλικτες και να επιτρέπουν διαφορετικούς τρόπους συμμετοχής, ανάλογα με τις δυνατότητες κάθε ατόμου.

Οι προσωπικές προτιμήσεις και οι προηγούμενες εμπειρίες είναι εξίσου σημαντικές. Οικεία υλικά, αγαπημένες αισθητηριακές εμπειρίες, προτιμώμενα χρώματα, ήχοι ή αντικείμενα μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά τόσο τη συμμετοχή όσο και το αίσθημα συναισθηματικής ασφάλειας. Οι δραστηριότητες αποκτούν μεγαλύτερη σημασία όταν συνδέονται με τα προσωπικά ενδιαφέροντα και τις ιδιαίτερες προτιμήσεις κάθε συμμετέχουσας/-οντα.

4 Ο Ρόλος του Εκπαιδευτικού ως Συντονιστή Καλλιτεχνικών και Αισθητηριακών Εμπειριών

Η/Ο εκπαιδευτικός διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στο καλλιτεχνικό και αισθητηριακό πλαίσιο, όχι τόσο ως καθοδηγήτρια/-ής που δίνει συγκεκριμένες οδηγίες, αλλά κυρίως ως διευκολύντρια/-ής, που δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες για την ανάπτυξη ουσιαστικών εμπειριών. Η ποιότητα της δημιουργικής εμπειρίας δεν εξαρτάται μόνο από τα υλικά ή τις δραστηριότητες, αλλά και από την ικανότητα της/του εκπαιδευτικού να παρατηρεί, να προσαρμόζεται και να δημιουργεί σχέσεις εμπιστοσύνης.

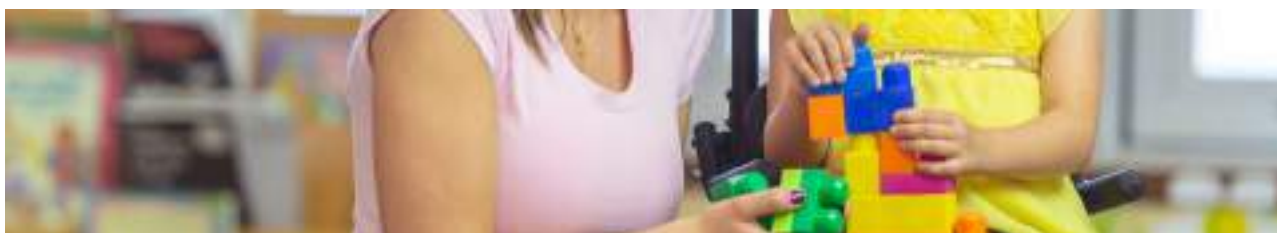
Η/Ο συντονίστρια/-ής δημιουργεί ευκαιρίες για εξερεύνηση, σεβόμενη/-ος παράλληλα τον προσωπικό ρυθμό και τις προτιμήσεις κάθε συμμετέχουσας/-οντα, χωρίς να καθορίζει αυστηρά την πορεία της δραστηριότητας ή το δημιουργικό αποτέλεσμα. Αυτό απαιτεί ισορροπία ανάμεσα στην καθοδήγηση και την αυτονομία, στη διαθεσιμότητα χωρίς υπερβολική παρέμβαση και στην υποστήριξη της συμμετοχής χωρίς άσκηση περιττής πίεσης.

Μία από τις σημαντικότερες αρμοδιότητες της/του εκπαιδευτικού είναι η παρατήρηση. Μικρές αλλαγές στη συμπεριφορά, όπως διαφοροποιήσεις στη στάση του σώματος, στις εκφράσεις του προσώπου, στην κατεύθυνση του βλέμματος, στις φωνητικές εκφράσεις ή στα μοτίβα κίνησης, μπορούν να προσφέρουν πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με την κόπωση, την άνεση, το ενδιαφέρον ή τις αισθητηριακές προτιμήσεις του ατόμου. Η συνεχής παρατήρηση επιτρέπει στις/στους επαγγελματίες να προσαρμόζουν τις δραστηριότητες σύμφωνα με τις αντιδράσεις και τις ανάγκες των συμμετεχουσών/-όντων.

Η παρουσία της/του εκπαιδευτικού είναι επίσης ιδιαίτερα σημαντική για τη συναισθηματική ρύθμιση και τη σχεσιακή υποστήριξη. Οι καλλιτεχνικές εμπειρίες μπορεί να περιλαμβάνουν κοινωνική αλληλεπίδραση, αισθητηριακή διέγερση ή επαφή με άγνωστα υλικά, στοιχεία που ενδέχεται να προκαλέσουν άγχος ή αβεβαιότητα. Μια σταθερή, προβλέψιμη και υποστηρικτική παρουσία μπορεί να βοηθήσει τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να αισθανθούν αρκετά ασφαλείς ώστε να εξερευνήσουν και να συμμετάσχουν.

Η καλλιτεχνική και αισθητηριακή διευκόλυνση βασίζεται επίσης στην ευελιξία. Οι δραστηριότητες μπορεί να χρειαστεί να προσαρμοστούν κατά τη διάρκειά τους, ανάλογα με τις μεταβαλλόμενες ανάγκες, τη συναισθηματική κατάσταση ή τις αισθητηριακές αντιδράσεις των συμμετεχουσών/-όντων. Για τον λόγο αυτό, οι επαγγελματίες θα πρέπει να αντιμετωπίζουν τις συνεδρίες ως δυναμικές εμπειρίες και όχι ως αυστηρά προκαθορισμένες διαδικασίες.

Τελικά, η/ο εκπαιδευτικός λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος ανάμεσα στη/στο συμμετέχουσα/-οντα, το αισθητηριακό πλαίσιο και τα δημιουργικά μέσα, μετατρέποντας τις αισθητηριακές εμπειρίες σε ευκαιρίες για αλληλεπίδραση, συμμετοχή και ουσιαστική εμπλοκή.

5 Προετοιμασία του Περιβάλλοντος

5α. Σχεδιασμός Συμπεριληπτικών Καλλιτεχνικών και Αισθητηριακών Περιβαλλόντων

Ο σχεδιασμός του καλλιτεχνικού και αισθητηριακού περιβάλλοντος επηρεάζει σημαντικά τη συμμετοχή, την άνεση και την ενεργό εμπλοκή των συμμετεχουσών/-όντων. Σύμφωνα με τη φιλοσοφία Snoezelen, το περιβάλλον αυτό δεν περιορίζεται απλώς στη χρήση αισθητηριακού εξοπλισμού ή καλλιτεχνικών υλικών, αλλά αποτελεί έναν προσεκτικά διαμορφωμένο χώρο που ενθαρρύνει την εξερεύνηση, διατηρώντας παράλληλα το αίσθημα συναισθηματικής ασφάλειας.

Η φυσική διαρρύθμιση του χώρου παίζει σημαντικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο οι συμμετέχουσες/-οντες βιώνουν τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες. Η κατάλληλη τοποθέτηση καθισμάτων, οι σαφείς διαδρομές κίνησης, η εύκολη πρόσβαση στα υλικά και η οργανωμένη διαμόρφωση του χώρου μπορούν να μειώσουν τη σύγχυση και να ενισχύσουν τη συμμετοχή. Ακόμη και μικρές αλλαγές στον χώρο μπορούν να έχουν σημαντική επίδραση στην προσβασιμότητα και την άνεση.

Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δίνεται στον φωτισμό, καθώς επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την αισθητηριακή ρύθμιση και τη συναισθηματική κατάσταση. Ο δυναμικός ή πιο έντονος φωτισμός, όταν χρησιμοποιείται κατάλληλα, μπορεί να ενισχύσει την εγρήγορση και την οπτική συμμετοχή, ενώ ο απαλός φωτισμός συνήθως συμβάλλει στη χαλάρωση και στο αίσθημα συναισθηματικής ασφάλειας. Καθώς οι ανάγκες διαφέρουν από άτομο σε άτομο και ανάλογα με τη δραστηριότητα, η δυνατότητα προσαρμογής του φωτισμού είναι ιδιαίτερα σημαντική.

Ο ήχος επηρεάζει επίσης σημαντικά την ποιότητα των καλλιτεχνικών εμπειριών. Τα ακουστικά στοιχεία, τα ηχητικά εφέ ή η μουσική υπόκρουση θα πρέπει να υποστηρίζουν και να συμπληρώνουν τη δραστηριότητα, χωρίς να την καλύπτουν ή να αποσπούν την προσοχή. Ο υπερβολικός ή απρόβλεπτος θόρυβος μπορεί να δυσκολέψει τη συγκέντρωση και τη ρύθμιση των αισθητηριακών ερεθισμάτων.

Η οργάνωση του χώρου σε διαφορετικές λειτουργικές ζώνες μπορεί να διευκολύνει ακόμη περισσότερο τη συμμετοχή. Διακριτές ζώνες για χαλάρωση, εξερεύνηση, δημιουργική δραστηριότητα ή μεταβατικές στιγμές μπορούν να βοηθήσουν τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να κατανοούν καλύτερα τι πρόκειται να ακολουθήσει και να μειώσουν τη γνωστική επιβάρυνση.

Πάνω απ' όλα, ένα συμπεριληπτικό περιβάλλον θα πρέπει να είναι ευέλικτο και προσαρμόσιμο. Στόχος δεν είναι η δημιουργία ενός «τέλειου» αισθητηριακού χώρου, αλλά ενός περιβάλλοντος που μπορεί να ανταποκρίνεται με ευελιξία σε διαφορετικά αισθητηριακά προφίλ, ανάγκες, προτιμήσεις και δημιουργικές εμπειρίες.

Οι ίδιες αρχές καθοδηγούν και την ανάπτυξη της εργαλειοθήκης Sensory Path, υποστηρίζοντας τις/τους επαγγελματίες στον σχεδιασμό ενός ευέλικτου καλλιτεχνικού και αισθητηριακού περιβάλλοντος, το οποίο μπορεί να προσαρμόζεται στις ανάγκες διαφορετικών συμμετεχουσών/-όντων, στους διαθέσιμους χώρους και στους εκάστοτε διαθέσιμους πόρους.

5β. Ασφάλεια, Προσβασιμότητα και Ηθικά Ζητήματα

Η ασφάλεια αποτελεί βασικό στοιχείο του καλλιτεχνικού και αισθητηριακού περιβάλλοντος. Οι επαγγελματίες οφείλουν να διασφαλίζουν ότι το περιβάλλον παραμένει ασφαλές, προβλέψιμο και προσβάσιμο καθ' όλη τη διάρκεια της συμμετοχής, καθώς ορισμένες/-οι συμμετέχουσες/-οντες μπορεί να έχουν σύνθετες αισθητηριακές, κινητικές, επικοινωνιακές ή ιατρικές ανάγκες.

Η σωματική ασφάλεια ξεκινά από την προσεκτική επιλογή και διαχείριση των υλικών. Τα καλλιτεχνικά εργαλεία και τα αισθητηριακά υλικά θα πρέπει να είναι μη τοξικά, εύκολα στον καθαρισμό και κατάλληλα για την ηλικία, τις κινητικές δυνατότητες και τις ανάγκες υποστήριξης κάθε συμμετέχουσας/-οντα. Μικρά αντικείμενα, αιχμηρά υλικά, ασταθή έπιπλα ή εξοπλισμός που ενδέχεται να δημιουργήσουν περιττούς κινδύνους θα πρέπει να ελέγχονται προσεκτικά πριν από τη χρήση.

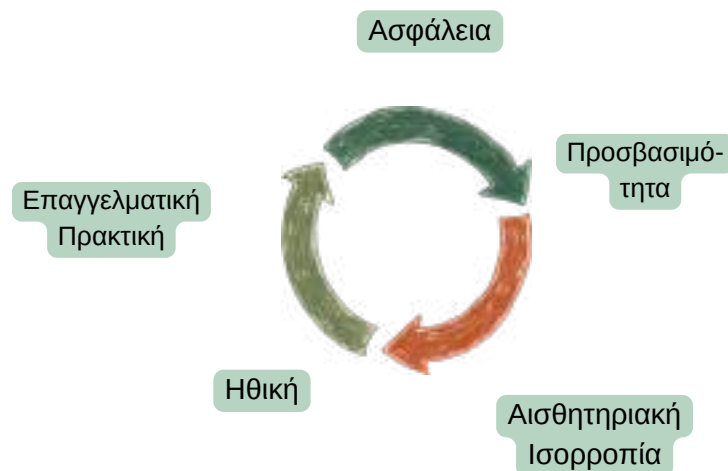
Η προσβασιμότητα δεν θα πρέπει να περιορίζεται μόνο στη φυσική πρόσβαση στον χώρο. Οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες χρειάζεται να σχεδιάζονται έτσι ώστε να επιτρέπουν ουσιαστική συμμετοχή σε άτομα με διαφορετικούς τρόπους επικοινωνίας, κινητικές δυνατότητες, αισθητηριακές ευαισθησίες και γνωστικές ανάγκες. Η χρήση εναλλακτικών υλικών, η προσαρμογή της θέσης του σώματος, η τροποποίηση των εργαλείων ή η δυνατότητα συμμετοχής με διαφορετικούς τρόπους μπορούν να βελτιώσουν σημαντικά την πρόσβαση.

Ιδιαίτερη προσοχή απαιτεί και η αισθητηριακή ασφάλεια. Η υπερβολική έκθεση σε αισθητηριακά ερεθίσματα μπορεί να προκαλέσει δυσφορία, απόσυρση, άγχος ή συναισθηματική απορρύθμιση. Για τον λόγο αυτό, οι επαγγελματίες θα πρέπει να παρατηρούν συνεχώς τις αντιδράσεις των συμμετεχουσών/-όντων και να προσαρμόζουν την ένταση ή το είδος των ερεθισμάτων όταν χρειάζεται.

Εξίσου σημαντικά είναι τα ηθικά ζητήματα. Η συμμετοχή θα πρέπει πάντοτε να είναι εθελοντική και οι επαγγελματίες οφείλουν να σέβονται τόσο τις λεκτικές όσο και τις μη λεκτικές ενδείξεις άρνησης ή δυσφορίας. Ο σεβασμός στις προσωπικές προτιμήσεις, την ιδιωτικότητα, την αξιοπρέπεια και την αυτονομία συμβάλλει στη δημιουργία ενός ψυχολογικά ασφαλούς περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο οι συμμετέχουσες/-οντες αισθάνονται ελεύθερες/-οι να εξερευνήσουν.

Ο σεβασμός στην αξιοπρέπεια, την αυτονομία, την προσβασιμότητα και την ελεύθερη επιλογή κάθε συμμετέχουσας/-οντα αποτελεί βασική αρχή του έργου Sensory Path και θα πρέπει να καθοδηγεί κάθε καλλιτεχνική και αισθητηριακή δραστηριότητα.

Συμπερασματικά, ένα ασφαλές καλλιτεχνικό και αισθητηριακό περιβάλλον δεν εξαρτάται μόνο από τον κατάλληλο εξοπλισμό ή τις διαδικασίες που εφαρμόζονται. Εξαρτάται κυρίως από την ικανότητα της/του επαγγελματία να δημιουργεί εμπειρίες που διατηρούν την κατάλληλη ισορροπία ανάμεσα στην εξερεύνηση, την προσβασιμότητα, την ασφάλεια και τον σεβασμό προς κάθε συμμετέχουσα/-οντα.

Sensory Path

2025-1-IT02-KA210-ADU-000350842

6 Σχεδιασμός και Υλοποίηση Καλλιτεχνικών και Αισθητηριακών Δραστηριοτήτων

6α. Καλλιτεχνικές Μεθοδολογίες και Προσεγγίσεις

Σε ένα πολυαισθητηριακό περιβάλλον, οι καλλιτεχνικές τεχνικές θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ευέλικτες προσεγγίσεις που διαμορφώνουν την εμπειρία και όχι ως αυστηρά προκαθορισμένα βήματα. Διαφορετικές τεχνικές μπορούν να δημιουργήσουν ευκαιρίες για συμμετοχή, αισθητηριακή εξερεύνηση, επικοινωνία, συναισθηματική έκφραση και κοινωνική αλληλεπίδραση.

Η επιλογή των κατάλληλων τεχνικών εξαρτάται από τις ανάγκες και τις προτιμήσεις των συμμετεχουσών/-όντων, το επίπεδο υποστήριξης που χρειάζονται, καθώς και από τους στόχους της εκάστοτε δραστηριότητας. Οι τεχνικές αυτές δεν έχουν σχεδιαστεί ως αυστηρές οδηγίες. Αντίθετα, προσφέρουν παραδείγματα για το πώς οι δημιουργικές εμπειρίες μπορούν να διαμορφώνονται και να προσαρμόζονται ανάλογα με το περιβάλλον, τις ατομικές ανάγκες και το προφίλ των συμμετεχουσών/-όντων. Στη συνέχεια, θα γνωρίσουμε μαζί τις βασικές τεχνικές και προσεγγίσεις:

**ΤΕΧΝΗ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ**

ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

**ΤΕΧΝΗ ΒΑΣΙΣΜΕΝΗ ΣΤΗΝ
ΑΦΗΓΗΣΗ**

ΗΧΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΑΠΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Παρόλο που οι τεχνικές αυτές παρουσιάζονται ξεχωριστά, στην πράξη οι επαγγελματίες συχνά συνδυάζουν διαφορετικές προσεγγίσεις μέσα στην ίδια συνεδρία, ανάλογα με τις αντιδράσεις των συμμετεχουσών/-όντων, τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος και τους στόχους της δραστηριότητας. Η ευελιξία και η προσαρμοστικότητα παραμένουν βασικές αρχές της καλλιτεχνικής και αισθητηριακής πρακτικής.

ΤΕΧΝΗ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Τι είναι;

Η τέχνη με έμφαση στη δημιουργική διαδικασία επικεντρώνεται κυρίως στην εξερεύνηση και όχι στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου καλλιτεχνικού έργου. Οι συμμετέχουσες/-οντες είναι ελεύθερες/-οι να πειραματιστούν με υλικά, υφές, χρώματα και κινήσεις, χωρίς πίεση για την επίτευξη ενός συγκεκριμένου αποτελέσματος.

Πότε μπορεί να χρησιμοποιηθεί;

Μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμη όταν οι επαγγελματίες επιθυμούν να ενθαρρύνουν την ανακάλυψη, να μειώσουν το άγχος που συνδέεται με την επίδοση, να υποστηρίξουν την αισθητηριακή εξερεύνηση ή να δημιουργήσουν ευκαιρίες για αυτοέκφραση.

Αισθητηριακά κανάλια που ενεργοποιούνται

Οπτικό, απτικό, ιδιοδεκτικό και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ακουστικό, ανάλογα με τα υλικά που χρησιμοποιούνται.

Προτεινόμενα υλικά

Χρώματα ζωγραφικής, πηλός, χαρτί με διαφορετικές υφές, αφρώδη υλικά, υφάσματα, φυσικά υλικά, δαχτυλομπογιές και ανακυκλωμένα υλικά.

Πώς μπορούν να το εφαρμόσουν οι επαγγελματίες;

Οι επαγγελματίες μπορούν να παρουσιάζουν σταδιακά εύχρηστα και προσβάσιμα υλικά, δίνοντας στις/στους συμμετέχουσες/-οντες τη δυνατότητα να τα εξερευνούν, να τα συνδυάζουν ή να τα μετακινούν ελεύθερα, παρατηρώντας παράλληλα τις ατομικές αντιδράσεις και προτιμήσεις τους.

Προσαρμογές και σημεία που χρειάζονται προσοχή

Η χρήση απλούστερων υλικών, η προσαρμογή της στάσης του σώματος, η μείωση της έντασης ή του αριθμού των αισθητηριακών ερεθισμάτων και η αξιοποίηση εναλλακτικών τρόπων συμμετοχής μπορούν να βοηθήσουν ώστε η δραστηριότητα να ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες κάθε συμμετέχουσας/-οντα.

Συμβουλή για επαγγελματίες

Δώστε στις/στους συμμετέχουσες/-οντες αρκετό χρόνο για να επεξεργαστούν τα ερεθίσματα και να εξερευνήσουν τα υλικά με τον δικό τους ρυθμό. Αποφύγετε την υπερβολική έμφαση στο τελικό αποτέλεσμα και δώστε μεγαλύτερη αξία στη διαδικασία της εξερεύνησης και της συμμετοχής.

Η τέχνη με έμφαση στη δημιουργική διαδικασία ενθαρρύνει τη δημιουργική εξερεύνηση, την αυτοέκφραση και την αισθητηριακή συμμετοχή, χωρίς να επικεντρώνεται στο τελικό αποτέλεσμα.

ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΗ ΤΕΧΝΗ

Τι είναι;

Η αισθητηριακή τέχνη αξιοποιεί υφές, ήχους, κίνηση, χρώματα και την αφή, δημιουργώντας εμπειρίες που ενεργοποιούν ταυτόχρονα περισσότερες από μία αισθήσεις.

Πότε μπορεί να χρησιμοποιηθεί;

Η προσέγγιση αυτή μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμη όταν οι επαγγελματίες επιθυμούν να ενθαρρύνουν την αισθητηριακή εξερεύνηση, να ενισχύσουν τη συμμετοχή ή να δημιουργήσουν πολυαισθητηριακές εμπειρίες.

Αισθητηριακά κανάλια που ενεργοποιούνται

Οπτικό, απτικό, ακουστικό, ιδιοδεκτικό και αιθουσαίο.

Προτεινόμενα υλικά

Αισθητηριακοί δίσκοι, υλικά με διαφορετικές υφές, φωτεινά αντικείμενα, εργαλεία που παράγουν δονήσεις, ηχητικά αντικείμενα και υφάσματα.

Πώς μπορούν να το εφαρμόσουν οι επαγγελματίες;

Οι επαγγελματίες μπορούν να συνδυάζουν αισθητηριακά υλικά με δημιουργικές δραστηριότητες, προσαρμόζοντας σταδιακά την ένταση και το είδος των ερεθισμάτων ανάλογα με τις αντιδράσεις, τις προτιμήσεις και τις ανάγκες των συμμετεχουσών/-όντων.

Προσαρμογές και σημεία που χρειάζονται προσοχή

Θα πρέπει να αποφεύγεται η ταυτόχρονη παρουσία υπερβολικά πολλών ερεθισμάτων. Τα υλικά, η ένταση και η διάρκεια της δραστηριότητας χρειάζεται να προσαρμόζονται σύμφωνα με τις αισθητηριακές προτιμήσεις και τα όρια κάθε συμμετέχουσας/-οντα.

Συμβουλή για επαγγελματίες

Παρατηρείτε συνεχώς τις αντιδράσεις των συμμετεχουσών/-όντων και προσαρμόζετε την αισθητηριακή διέγερση όποτε χρειάζεται, δίνοντας χρόνο για επεξεργασία των ερεθισμάτων και αποφεύγοντας την αισθητηριακή υπερφόρτωση.

**Η αισθητηριακή τέχνη
ενθαρρύνει τη δημιουργικότητα
μέσα από την
πολυαισθητηριακή εξερεύνηση
και την ενεργό συμμετοχή.**

ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Τι είναι;

Η συνεργατική τέχνη περιλαμβάνει ομαδικές δημιουργικές εμπειρίες, στις οποίες οι συμμετέχουσες/-οντες συνεργάζονται για τη δημιουργία ενός κοινού καλλιτεχνικού έργου ή μιας κοινής δημιουργικής εμπειρίας.

Πότε μπορεί να χρησιμοποιηθεί;

Η συνεργατική δημιουργία μπορεί να ενισχύσει τη συμμετοχή, την επικοινωνία, την κοινή προσοχή, την αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών της ομάδας και την αίσθηση κοινής εμπειρίας.

Αισθητηριακά κανάλια που ενεργοποιούνται

Οπτικό, απτικό, ακουστικό και κινητικό.

Προτεινόμενα υλικά

Μεγάλα φύλλα χαρτιού, κοινόχρηστοι καμβάδες, υλικά για ομαδικά γλυπτά, συλλογικές τοιχογραφίες και αντικείμενα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από περισσότερα άτομα.

Πώς μπορούν να το εφαρμόσουν οι επαγγελματίες;

Οι επαγγελματίες μπορούν να ενθαρρύνουν την παράλληλη συμμετοχή, τη μίμηση, την εναλλαγή σειράς ή την κοινή εξερεύνηση, ανάλογα με τις προτιμήσεις, τις ανάγκες και τις δυνατότητες των συμμετεχουσών/-όντων.

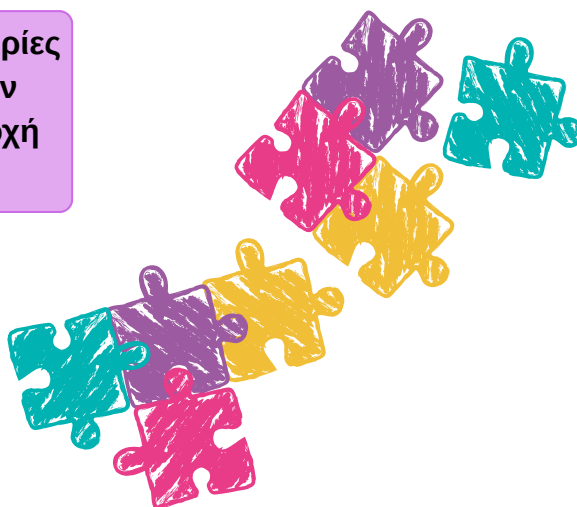
Προσαρμογές και σημεία που χρειάζονται προσοχή

Το επίπεδο και ο τρόπος συμμετοχής μπορεί να διαφέρουν σημαντικά από άτομο σε άτομο και θα πρέπει να παραμένουν ευέλικτα, χωρίς να απαιτείται ίση ή ίδια μορφή συμμετοχής από όλες/-ους τις/τους συμμετέχουσες/-οντες.

Συμβουλή για επαγγελματίες

Δώστε μεγαλύτερη έμφαση στην αλληλεπίδραση, στην κοινή εμπειρία και στη δυνατότητα επιλογής του τρόπου συμμετοχής και λιγότερο στην ισόποση συνεισφορά όλων των συμμετεχουσών/-όντων.

Οι κοινές δημιουργικές εμπειρίες ενισχύουν τη σύνδεση, την επικοινωνία και τη συμμετοχή μέσα στην ομάδα.

ΤΕΧΝΗ ΒΑΣΙΣΜΕΝΗ ΣΤΗΝ ΑΦΗΓΗΣΗ

Τι είναι;

Οι καλλιτεχνικές εμπειρίες που βασίζονται στην αφήγηση συνδυάζουν ιστορίες με αισθητηριακά υλικά και δημιουργικές δραστηριότητες.

Πότε μπορεί να χρησιμοποιηθεί;

Η προσέγγιση αυτή μπορεί να ενισχύσει τη συμμετοχή, τη συναισθηματική έκφραση, τη φαντασία και την επικοινωνία.

Αισθητηριακά κανάλια που ενεργοποιούνται

Οπτικό, ακουστικό, απτικό και κινητικό.

Προτεινόμενα υλικά

Κάρτες ιστοριών, αντικείμενα, υλικά με διαφορετικές υφές, ήχοι, προβολές και κούκλες.

Πώς μπορούν να το εφαρμόσουν οι επαγγελματίες;

Οι ιστορίες μπορούν να εμπλουτίζονται με ήχους, υφές, κινήσεις ή αντικείμενα, τα οποία οι συμμετέχουσες/-οντες μπορούν να εξερευνούν κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας, συμμετέχοντας με διαφορετικούς τρόπους ανάλογα με τις δυνατότητες και τις προτιμήσεις τους.

Προσαρμογές και σημεία που χρειάζονται προσοχή

Ανάλογα με τις επικοινωνιακές ανάγκες των συμμετεχουσών/-όντων, οι ιστορίες μπορούν να συντομεύονται, να προσαρμόζονται ή να απλοποιούνται, ενώ μπορούν επίσης να υποστηρίζονται με οπτικά, απτικά ή ηχητικά στοιχεία.

Συμβουλή για επαγγελματίες

Δώστε προτεραιότητα στην αισθητηριακή συμμετοχή, στην αλληλεπίδραση και στην εμπειρία των συμμετεχουσών/-όντων και όχι στην πιστή ή απόλυτα ακριβή απόδοση της αφήγησης.

Οι ιστορίες σε συνδυασμό με την καλλιτεχνική εξερεύνηση δημιουργούν ευκαιρίες για φαντασία, συναισθηματική έκφραση και ουσιαστική επικοινωνία.

ΗΧΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Τι είναι;

Οι εμπειρίες που βασίζονται στη μουσική και τον ήχο περιλαμβάνουν ρυθμό, εξερεύνηση ήχων, κίνηση, φωνητική έκφραση και ακουστική αλληλεπίδραση.

Πότε μπορεί να χρησιμοποιηθεί;

Οι δραστηριότητες αυτές μπορούν να ενισχύσουν την αισθητηριακή συμμετοχή, την κοινή προσοχή, την επικοινωνία και τη συναισθηματική ρύθμιση.

Αισθητηριακά κανάλια που ενεργοποιούνται

Ακουστικό, απτικό, ιδιοδεκτικό και κινητικό.

Προτεινόμενα υλικά

Μουσικά όργανα, ηχητικά αντικείμενα, ηχεία, συσκευές δόνησης και υλικά για δραστηριότητες ρυθμού.

Πώς μπορούν να το εφαρμόσουν οι επαγγελματίες;

Οι επαγγελματίες μπορούν να συνδυάζουν τις ηχητικές εμπειρίες με κίνηση, εξερεύνηση του σώματος ή δημιουργικά υλικά, ανάλογα με τις δυνατότητες, τις ανάγκες και τις προτιμήσεις των συμμετεχουσών/-όντων.

Προσαρμογές και σημεία που χρειάζονται προσοχή

Η ένταση, η διάρκεια και το είδος των ήχων θα πρέπει να ελέγχονται και να προσαρμόζονται προσεκτικά. Οι συμμετέχουσες/-οντες θα πρέπει επίσης να έχουν τη δυνατότητα να καθορίζουν, στον βαθμό που είναι εφικτό, το επίπεδο και τον τρόπο συμμετοχής τους.

Συμβουλή για επαγγελματίες

Εντάξτε και στιγμές ησυχίας στη δραστηριότητα, καθώς μπορούν να είναι εξίσου σημαντικές με τις στιγμές ηχητικής ενεργοποίησης και να υποστηρίξουν την επεξεργασία των ερεθισμάτων και τη συναισθηματική ρύθμιση.

Οι δραστηριότητες που βασίζονται στον ήχο και τη μουσική δημιουργούν ευκαιρίες για σύνδεση, αυτοέκφραση και αισθητηριακή εξερεύνηση μέσα από ακουστικές και κινητικές εμπειρίες.

ΑΠΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Τι είναι;

Οι δημιουργικές δραστηριότητες που βασίζονται στην αφή δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην απτική εξερεύνηση και στην αλληλεπίδραση με καλλιτεχνικά υλικά μέσω του σώματος και της κίνησης.

Πότε μπορεί να χρησιμοποιηθεί;

Η προσέγγιση αυτή μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για άτομα που βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις απτικές πληροφορίες ή ωφελούνται από δραστηριότητες που επικεντρώνονται στην αίσθηση, την κίνηση και την επίγνωση του σώματος.

Αισθητηριακά κανάλια που ενεργοποιούνται

Κυρίως το απτικό και το ιδιοδεκτικό.

Προτεινόμενα υλικά

Φυσικά υλικά, άμμος, υφάσματα, αισθητηριακοί πίνακες, επιφάνειες με διαφορετικές υφές και πηλός.

Πώς μπορούν να το εφαρμόσουν οι επαγγελματίες;

Οι δραστηριότητες μπορούν να περιλαμβάνουν άγγιγμα, πίεση, ζύμωμα, διαμόρφωση και εξερεύνηση υλικών με διαφορετικούς τρόπους και ρυθμούς, ανάλογα με τις ανάγκες, τις δυνατότητες και τις προτιμήσεις κάθε συμμετέχουσας/-οντα.

Προσαρμογές και σημεία που χρειάζονται προσοχή

Οι απτικές ευαισθησίες θα πρέπει πάντοτε να γίνονται σεβαστές. Η επαφή με τα υλικά θα πρέπει να εισάγεται σταδιακά και να αποφεύγεται οποιαδήποτε πίεση για άγγιγμα ή σωματική επαφή με υλικά και αντικείμενα που προκαλούν δυσφορία.

Συμβουλή για επαγγελματίες

Δώστε στις/στους συμμετέχουσες/-οντες τη δυνατότητα να αποφασίζουν αν, τότε και με ποιον τρόπο επιθυμούν να αλληλεπιδράσουν με τα υλικά, σεβόμενοι τον προσωπικό τους ρυθμό και τις αισθητηριακές τους προτιμήσεις.

Οι δημιουργικές δραστηριότητες που βασίζονται στην αφή ενθαρρύνουν την απτική εξερεύνηση, την επίγνωση του σώματος και την προσωπική έκφραση μέσα από την αλληλεπίδραση με διαφορετικά υλικά.

6β. Πολυαισθητηριακά Καλλιτεχνικά Εργαλεία και Υλικά

Η επιλογή υλικών και εργαλείων που ενθαρρύνουν την εξερεύνηση και ταυτόχρονα ανταποκρίνονται σε διαφορετικά αισθητηριακά προφίλ και ανάγκες υποστήριξης μπορεί να επηρεάσει σημαντικά την ποιότητα των καλλιτεχνικών και αισθητηριακών εμπειριών. Στόχος δεν είναι η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού υλικών, αλλά η δημιουργία ευκαιριών για ουσιαστική αλληλεπίδραση ανάμεσα στις/στους συμμετέχουσες/-οντες και το περιβάλλον τους.

Τα οπτικά στοιχεία μπορεί να περιλαμβάνουν φωτεινά αντικείμενα, προβολές, ανακλαστικές επιφάνειες, υλικά με έντονα χρώματα, οπτικά χρονόμετρα ή αντικείμενα που κινούνται και δημιουργούν οπτικά εφέ. Τέτοιου είδους υλικά μπορούν να ενισχύσουν την οπτική προσοχή, την παρακολούθηση της κίνησης, την περιέργεια και την κοινή εστίαση.

Τα απτικά υλικά συχνά έχουν κεντρικό ρόλο, καθώς η αφή αποτελεί βασικό μέσο αισθητηριακής εξερεύνησης. Υφάσματα, αντικείμενα με διαφορετικές υφές, πηλός, αφρώδη υλικά, άμμος, φυσικά υλικά, αισθητηριακές διαδρομές ή αντικείμενα χειρισμού μπορούν να υποστηρίξουν την εξερεύνηση και να ενισχύσουν την επίγνωση του σώματος.

Οι ακουστικοί πόροι μπορεί να περιλαμβάνουν μουσικά όργανα, ηχητικά αντικείμενα, υλικά που παράγουν δονήσεις, ηχογραφημένους ήχους, ήχους της φύσης ή διαδραστικές συσκευές παραγωγής ήχου. Οι ακουστικές εμπειρίες θα πρέπει να μπορούν να ελέγχονται και να προσαρμόζονται ανάλογα με τις προτιμήσεις και τις ανάγκες των συμμετεχουσών/-όντων.

Τα υλικά και οι δραστηριότητες που βασίζονται στην κίνηση μπορούν επίσης να εμπλουτίσουν τις καλλιτεχνικές εμπειρίες. Μεγάλα υφάσματα, κορδέλες, δραστηριότητες κίνησης του σώματος, κρεμαστά αντικείμενα ή διαδραστικός εξοπλισμός μπορούν να δημιουργήσουν ευκαιρίες για συμμετοχή, επίγνωση του σώματος και κινητική εξερεύνηση.

Κατά την επιλογή των υλικών, οι επαγγελματίες θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα αισθητηριακά χαρακτηριστικά τους, την προσβασιμότητα, την ασφάλεια, την ανθεκτικότητα, τις ανάγκες υγιεινής και τη δυνατότητα προσαρμογής τους. Σε πολλές περιπτώσεις, απλά αντικείμενα που χρησιμοποιούνται με δημιουργικό τρόπο μπορούν να προσφέρουν πιο ουσιαστικές και ενδιαφέρουσες εμπειρίες από έναν σύνθετο ή εξειδικευμένο εξοπλισμό.

Οπτικά Υλικά	Φωτεινά αντικείμενα, προβολές, ανακλαστικές επιφάνειες, υλικά με έντονα χρώματα, οπτικά χρονόμετρα και κινούμενα αντικείμενα.
Απτικά Υλικά	Υφάσματα, αντικείμενα με διαφορετικές υφές, πηλός, αφρώδη υλικά, άμμος, φυσικά υλικά, αισθητηριακές διαδρομές και αντικείμενα χειρισμού.
Ακουστικά Υλικά	Μουσικά όργανα, ηχητικά αντικείμενα, υλικά που παράγουν δονήσεις, ηχογραφημένοι ήχοι, ήχοι της φύσης και διαδραστικές συσκευές ήχου.
Υλικά για Κινητικές Δραστηριότητες	Μεγάλα υφάσματα, κορδέλες, κρεμαστά αντικείμενα, δραστηριότητες κίνησης του σώματος και διαδραστικός εξοπλισμός.
Προσαρμοσμένα / Προσβάσιμα Εργαλεία	Απλά αντικείμενα καθημερινής χρήσης, προσαρμοσμένα υλικά και ευέλικτοι πόροι.

6γ. Πώς να Σχεδιάσετε και να Υλοποιήσετε μια Καλλιτεχνική Συνεδρία

Η επιτυχία των καλλιτεχνικών και αισθητηριακών εμπειριών δεν εξαρτάται μόνο από τις δραστηριότητες που επιλέγονται, αλλά και από τον προσεκτικό σχεδιασμό, την παρατήρηση και την προσαρμοστικότητα κατά τη διάρκεια της υλοποίησης. Παρόλο που μια καλλιτεχνική συνεδρία μπορεί να φαίνεται αυθόρμητη, οι πιο ουσιαστικές εμπειρίες συνήθως βασίζονται σε καλή προετοιμασία και στη δυνατότητα προσαρμογής ανάλογα με τις αντιδράσεις των συμμετεχουσών/-όντων.

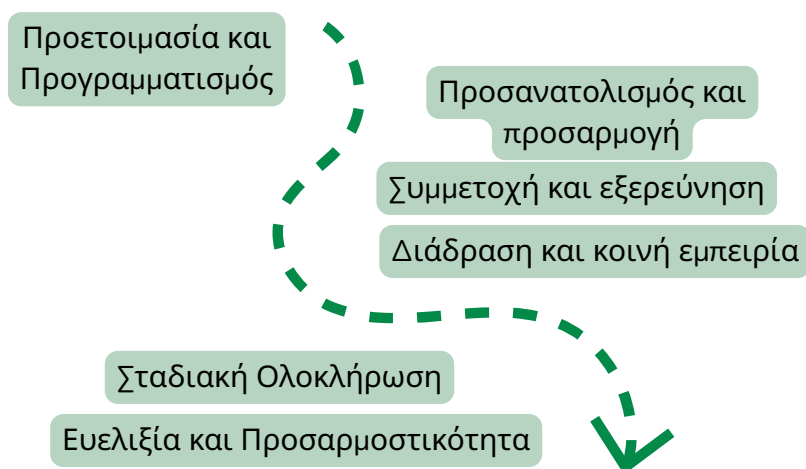
Η προετοιμασία ξεκινά πριν ακόμη η/ο συμμετέχουσα/-ων εισέλθει στον χώρο. Οι επαγγελματίες θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις προσωπικές προτιμήσεις, τις αισθητηριακές ανάγκες, τις ανάγκες επικοινωνίας, τις πιθανές προσαρμογές του περιβάλλοντος και τους στόχους της συνεδρίας. Η έγκαιρη προετοιμασία των υλικών και η κατάλληλη οργάνωση του χώρου συμβάλλουν στη δημιουργία μιας σταθερής, προβλέψιμης και φιλόξενης εμπειρίας.

Η έναρξη της συνεδρίας θα πρέπει να αφήνει επαρκή χρόνο για προσανατολισμό και σταδιακή προσαρμογή. Πριν συμμετάσχουν ενεργά στις δραστηριότητες, οι συμμετέχουσες/-οντες μπορεί να χρειάζονται χρόνο για να παρατηρήσουν το περιβάλλον, να εξοικειωθούν με τα υλικά ή να προσαρμοστούν στα αισθητηριακά ερεθίσματα.

Το κύριο μέρος της συνεδρίας βασίζεται στη συμμετοχή και την εξερεύνηση. Σε αυτό το στάδιο, οι επαγγελματίες θα πρέπει να δίνουν προτεραιότητα στην παρατήρηση, επιτρέποντας στις/στους συμμετέχουσες/-οντες να αλληλεπιδρούν με τα υλικά και τις αισθητηριακές εμπειρίες με τον δικό τους ρυθμό και σύμφωνα με τις προσωπικές τους προτιμήσεις. Η επικοινωνία, η μίμηση, η κοινή προσοχή ή η ομαδική εξερεύνηση μπορούν να προκύψουν φυσικά κατά τη διάρκεια της συνεδρίας και να ενισχύσουν την κοινή εμπειρία. Οι επαγγελματίες θα πρέπει να υποστηρίζουν αυτές τις μορφές αλληλεπίδρασης χωρίς να διακόπτουν την ουσιαστική εμπλοκή ή να ασκούν πίεση για συμμετοχή.

Εξίσου σημαντική είναι και η σταδιακή ολοκλήρωση της συνεδρίας. Η μείωση της έντασης των αισθητηριακών ερεθισμάτων, η τακτοποίηση των υλικών και η χρήση σταθερών και προβλέψιμων τρόπων ολοκλήρωσης μπορούν να βοηθήσουν τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να μεταβούν πιο ομαλά στην επόμενη δραστηριότητα.

Η διάρκεια της συνεδρίας θα πρέπει επίσης να παραμένει ευέλικτη. Συχνά, σύντομες αλλά ουσιαστικές εμπειρίες μπορεί να είναι πιο κατάλληλες από δραστηριότητες μεγάλης διάρκειας, οι οποίες ενδέχεται να προκαλέσουν κόπωση ή αισθητηριακή υπερφόρτωση. Τελικά, οι καλλιτεχνικές και αισθητηριακές συνεδρίες θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ευέλικτες και προσαρμόσιμες εμπειρίες και όχι ως αυστηρά προκαθορισμένες διαδικασίες, επιτρέποντας στις/στους επαγγελματίες να ανταποκρίνονται συνεχώς στις ανάγκες, τις προτιμήσεις και τις αντιδράσεις των συμμετεχουσών/-όντων.

6δ. Εργαλεία Παρατήρησης, Τεκμηρίωσης και Αξιολόγησης

Η παρατήρηση αποτελεί βασικό στοιχείο της καλλιτεχνικής και αισθητηριακής πρακτικής, καθώς οι αντιδράσεις των συμμετεχουσών/-όντων συχνά προσφέρουν πιο ουσιαστικές πληροφορίες από ένα ολοκληρωμένο έργο ή ένα προκαθορισμένο αποτέλεσμα. Η συστηματική παρατήρηση βοηθά τις/τους επαγγελματίες να κατανοούν καλύτερα τις προτιμήσεις, τις αισθητηριακές ανάγκες, τους τρόπους επικοινωνίας και τα πρότυπα συμμετοχής κάθε ατόμου.

Κατά τη διάρκεια των καλλιτεχνικών εμπειριών, οι επαγγελματίες μπορούν να παρατηρούν διαφορετικές πλευρές της συμμετοχής, όπως την προσοχή, τις συναισθηματικές αντιδράσεις, τη στάση του σώματος, τα μοτίβα κίνησης, την αλληλεπίδραση με τα υλικά, τις προσπάθειες επικοινωνίας και τις αισθητηριακές προτιμήσεις. Ακόμη και μικρές αλλαγές στη συμπεριφορά μπορούν να προσφέρουν πολύτιμες ενδείξεις σχετικά με την άνεση, την ενεργό εμπλοκή ή πιθανή αισθητηριακή υπερφόρτωση.

Η συστηματική τεκμηρίωση βοηθά τις/τους επαγγελματίες να μετατρέπουν αυτές τις παρατηρήσεις σε πρακτική γνώση, η οποία μπορεί να καθοδηγήσει τον μελλοντικό σχεδιασμό και τις απαραίτητες προσαρμογές. Σύντομες σημειώσεις σχετικά με τις αντιδράσεις των συμμετεχουσών/-όντων, τα υλικά που επέλεξαν, τους τρόπους επικοινωνίας, τις αισθητηριακές αντιδράσεις ή τις τεχνικές που λειτούργησαν αποτελεσματικά μπορούν σταδιακά να συμβάλουν στη δημιουργία πιο εξατομικευμένων και ουσιαστικών εμπειριών.

Ευέλικτα αλλά οργανωμένα φύλλα παρατήρησης μπορούν να βοηθήσουν τις/τους επαγγελματίες να καταγράφουν συστηματικά τις σχετικές πληροφορίες. Μπορούν, για παράδειγμα, να περιλαμβάνουν στοιχεία σχετικά με το επίπεδο συμμετοχής, τις συναισθηματικές αντιδράσεις, τους τρόπους επικοινωνίας, τις αισθητηριακές προτιμήσεις, τα υλικά που επιλέχθηκαν και τους παράγοντες του περιβάλλοντος που επηρέασαν τη συμμετοχή.

Άλλα χρήσιμα εργαλεία μπορεί να περιλαμβάνουν λίστες ελέγχου παρατήρησης, σύντομες περιγραφικές σημειώσεις, φύλλα παρατήρησης ABC (Antecedent–Behaviour–Consequence / Προηγούμενο Ερέθισμα–Συμπεριφορά–Συνέπεια), έντυπα αναστοχασμού μετά τη συνεδρία, προφίλ προτιμήσεων των συμμετεχουσών/-όντων, ημερολόγια αναστοχασμού, φωτογραφική τεκμηρίωση με την κατάλληλη συγκατάθεση και απλές κλίμακες αξιολόγησης. Τα εργαλεία αυτά μπορούν να βοηθήσουν τις/τους επαγγελματίες να προσαρμόζουν τις μελλοντικές καλλιτεχνικές και αισθητηριακές εμπειρίες στις ατομικές ανάγκες και, παράλληλα, να υποστηρίζουν τη συστηματική παρακολούθηση της εξέλιξης κάθε συμμετέχουσας/-οντα.

Η αξιολόγηση σε ένα καλλιτεχνικό και αισθητηριακό πλαίσιο θα πρέπει να επικεντρώνεται κυρίως στη συμμετοχή και στην εμπειρία και όχι στην επίδοση. Στόχος είναι να εξετάζεται κατά πόσο οι δραστηριότητες ενίσχυσαν τη συμμετοχή, την επικοινωνία, τη συναισθηματική ρύθμιση, την αισθητηριακή εξερεύνηση ή την ευχαρίστηση και όχι να αξιολογείται η καλλιτεχνική ικανότητα ή το τελικό έργο.

Η ανταλλαγή παρατηρήσεων μεταξύ εκπαιδευτικών, θεραπευτριών/-ών, φροντιστριών/-ών και μελών της οικογένειας μπορεί επίσης να ενισχύσει τη συνέχεια της υποστήριξης και να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση των προτιμήσεων κάθε συμμετέχουσας/-οντα σε διαφορετικά πλαίσια και καταστάσεις.

Τελικά, η παρατήρηση και η τεκμηρίωση θα πρέπει να λειτουργούν ως εργαλεία αναστοχασμού, κατανόησης και προσαρμογής και όχι ως απλές διοικητικές διαδικασίες. Στο πλαίσιο του έργου Sensory Path, η συνεχής παρατήρηση και ο αναστοχασμός θεωρούνται απαραίτητα στοιχεία για την προσαρμογή των καλλιτεχνικών εμπειριών στις μεταβαλλόμενες ανάγκες των συμμετεχουσών/-όντων και για τη διασφάλιση ουσιαστικής και ενεργού συμμετοχής.

7

Πρακτικά Εργαστήρια και Δραστηριότητες

Οι πρακτικές καλλιτεχνικές και αισθητηριακές δραστηριότητες δεν θα πρέπει να λειτουργούν ως άκαμπτες διαδικασίες, αλλά να σχεδιάζονται με τρόπο ευέλικτο, προσαρμόσιμο και ανταποκρινόμενο στις ατομικές ανάγκες. Οι επαγγελματίες θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να προσαρμόζουν τα υλικά, τη διάρκεια, τον βαθμό δυσκολίας ή την ένταση των αισθητηριακών ερεθισμάτων, ανάλογα με τις αντιδράσεις των συμμετεχουσών/-όντων και την πορεία της δραστηριότητας.

Τα παρακάτω παραδείγματα αναπτύχθηκαν σύμφωνα με την εκπαιδευτική φιλοσοφία του έργου Sensory Path και δείχνουν πώς καλλιτεχνικές και αισθητηριακές δραστηριότητες, εμπνευσμένες από την προσέγγιση Snoezelen, μπορούν να προσαρμόζονται σε διαφορετικά πλαίσια και στις ατομικές ανάγκες των συμμετεχουσών/-όντων.

ΜΕΛΕΤΗ ΚΟΛΑΖ ΥΦΩΝ

Πριν δημιουργήσουν το δικό τους ξεχωριστό κολάζ, οι συμμετέχουσες/-οντες ενθαρρύνονται να εξερευνήσουν διάφορα υλικά με διαφορετικές υφές. Τσόχα, υφάσματα, βαμβάκι, φύλλα, χαρτιά με ανάγλυφη υφή, αφρώδη υλικά ή φυσικά αντικείμενα μπορούν να χρησιμοποιηθούν, ώστε οι συμμετέχουσες/-οντες να επιλέξουν όσα τους αρέσουν και να εμπλακούν σε απτική εξερεύνηση. Η δραστηριότητα δίνει έμφαση στην αισθητηριακή εξερεύνηση, την επικοινωνία και τη δημιουργικότητα και όχι στην καλλιτεχνική τελειότητα. Προτεινόμενα υλικά: τσόχα, υφάσματα, βαμβάκι, χαρτί με υφή, φύλλα, χαρτόνι και κόλλα. Δεξιότητες που ενισχύονται: δημιουργικότητα, επικοινωνία, λήψη αποφάσεων, απτική εξερεύνηση και λεπτές κινητικές δεξιότητες.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΩΜΑΤΑ

Η δραστηριότητα αυτή συνδυάζει ακουστικά και οπτικά ερεθίσματα, καλώντας τις/τους συμμετέχουσες/-οντες να ζωγραφίσουν ενώ ακούν διαφορετικά είδη μουσικής ή ήχους της φύσης. Ήρεμη μουσική, ρυθμικοί ήχοι ή ήχοι του περιβάλλοντος μπορούν να εμπνεύσουν διαφορετικά χρώματα, αποχρώσεις και δημιουργικές επιλογές. Οι συμμετέχουσες/-οντες μπορούν να εκφράσουν ελεύθερα τα συναισθήματα και τις προτιμήσεις τους, χωρίς να υπάρχει πίεση για την επίτευξη συγκεκριμένου τελικού αποτελέσματος.

Προτεινόμενα υλικά: χρώματα που ξεπλένονται εύκολα, χαρτί, πινέλα, σφουγγάρια, ρολά ζωγραφικής και συσκευή αναπαραγωγής μουσικής.

Δεξιότητες που ενισχύονται: οπτική εξερεύνηση, αισθητηριακή ολοκλήρωση, δημιουργικότητα και συναισθηματική έκφραση.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΦΥΣΗ

Τα φυσικά υλικά προσφέρουν πλούσιες πολυαισθητηριακές εμπειρίες, ενεργοποιώντας την αφή, την όραση και την όσφρηση. Πριν χρησιμοποιήσουν φύλλα, άνθη, φλοιό δέντρων, κουκουνάρια, βότανα ή μικρά κλαδιά για τη δημιουργία ατομικών ή ομαδικών έργων τέχνης, οι συμμετέχουσες/-οντες μπορούν αρχικά να τα εξερευνήσουν ελεύθερα. Προσαρμόζοντας τα υλικά σύμφωνα με τις προτιμήσεις και το αισθητηριακό προφίλ κάθε συμμετέχουσας/-οντα, οι επαγγελματίες μπορούν να ενθαρρύνουν την παρατήρηση, την αισθητηριακή εξερεύνηση και τη συζήτηση γύρω από διαφορετικές υφές, χρώματα και μυρωδιές.

Προτεινόμενα υλικά: κόλλα, χαρτόνι, φύλλα, πέταλα λουλουδιών, φλοιός δέντρων, βότανα και κουκουνάρια.

Δεξιότητες που ενισχύονται: αισθητηριακή εξερεύνηση, περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, δημιουργικότητα, παρατηρητικότητα και λεπτές κινητικές δεξιότητες.

ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ ΠΗΛΟΥ ΚΑΙ ΥΦΩΝ

Ο πηλός προσφέρει πολλές ευκαιρίες για απτική εξερεύνηση και μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη των λεπτών κινητικών δεξιοτήτων. Αντί να επιδιώκεται η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου αντικειμένου, οι συμμετέχουσες/-οντες ενθαρρύνονται να πιέζουν, να πλαταίνουν, να κυλούν, να ζυμώνουν ή να δημιουργούν αποτυπώματα στον πηλό, χρησιμοποιώντας φύλλα, κοχύλια, ρολά με υφή ή σφραγίδες. Η έμφαση δίνεται στην εξερεύνηση, την επαφή με το υλικό και την αισθητηριακή εμπειρία και όχι στο τελικό αποτέλεσμα.

Προτεινόμενα υλικά: ρολά με υφή, σφραγίδες, φύλλα, κοχύλια, πηλός που στεγνώνει στον αέρα ή πλαστελίνη.

Δεξιότητες που ενισχύονται: δημιουργικότητα, λεπτός κινητικός συντονισμός, ενδυνάμωση των χεριών και δεξιότητες απτικής εξερεύνησης.

ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΣ ΚΑΜΒΑΣ

Χρησιμοποιώντας χρώματα, υλικά με διαφορετικές υφές, σφουγγάρια, σφραγίδες ή φυσικά αντικείμενα, οι συμμετέχουσες/-οντες δημιουργούν από κοινού ένα μεγάλο έργο τέχνης. Οι επαγγελματίες ενθαρρύνουν τη συνεργασία, την επικοινωνία και την κοινή προσοχή, επιτρέποντας παράλληλα σε κάθε συμμετέχουσα/-οντα να συμβάλλει ανάλογα με τις δυνατότητες και τις προτιμήσεις της/του. Η δραστηριότητα υποστηρίζει διαφορετικούς τρόπους συμμετοχής και αποδίδει ίση αξία σε κάθε μορφή συνεισφοράς.

Προτεινόμενα υλικά: χρώματα, υλικά με διαφορετικές υφές, ρολά, σφουγγάρια, σφραγίδες και μεγάλο φύλλο χαρτιού ή καμβάς.

Δεξιότητες που ενισχύονται: συνεργασία, επικοινωνία, κοινωνική αλληλεπίδραση, δημιουργικότητα και κοινή συμμετοχή.

Οι δραστηριότητες θα πρέπει πάντοτε να παραμένουν ευέλικτες και προσαρμόσιμες, ανεξάρτητα από το πλαίσιο στο οποίο εφαρμόζονται. Κατά την επιλογή και την προσαρμογή τους, οι επαγγελματίες θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις προτιμήσεις των συμμετεχουσών/-όντων, το αισθητηριακό τους προφίλ, τις επικοινωνιακές ανάγκες, τις κινητικές δυνατότητες, τα χαρακτηριστικά του εκάστοτε πλαισίου και τους διαθέσιμους πόρους. Βασικός στόχος είναι πάντοτε η δημιουργία ευκαιριών για ουσιαστική συμμετοχή, εξερεύνηση, επικοινωνία και ευεξία μέσα από καλλιτεχνικές και αισθητηριακές εμπειρίες.

Εμπνευσμένο από τη φιλοσοφία Snoezelen, το έργο επιδιώκει να υποστηρίξει εκπαιδευτικούς, φροντίστριες/-ές, θεραπεύτριες/-ές και άλλες/-ους επαγγελματίες στη δημιουργία συμπεριληπτικών και προσβάσιμων δημιουργικών εμπειριών για άτομα με πολλαπλές αναπηρίες, αξιοποιώντας την πολυαισθητηριακή μάθηση, την καλλιτεχνική έκφραση και τις προσωποκεντρικές προσεγγίσεις.

Η εργαλειοθήκη έχει σχεδιαστεί ως ένα πρακτικό και ευέλικτο εργαλείο, το οποίο μπορεί να προσαρμόζεται σε εκπαιδευτικό, θεραπευτικό ή κοινοτικό πλαίσιο, ανάλογα με τις ανάγκες των συμμετεχουσών/-όντων, τις δυνατότητες του χώρου και τους διαθέσιμους πόρους.

Μέσα από αυτή την προσέγγιση, το έργο Sensory Path επιδιώκει να προωθήσει την ουσιαστική συμμετοχή, τη δημιουργικότητα, την επικοινωνία, τη συναισθηματική ευεξία και την κοινωνική συμπερίληψη μέσα από προσβάσιμες και προσαρμοσμένες πολυαισθητηριακές καλλιτεχνικές εμπειρίες.

- Bauer, V., Padovano, T., Gianotti, M., Caslini, G., & Garzotto, F. (2024, May). MusicTraces: A collaborative music and paint activity for autistic people. In Extended Abstracts of the CHI Conference on Human Factors in Computing Systems (pp. 1-7).
- Breslin, L., Guerra, N., Ganz, L., & Ervin, D. (2020). Clinical utility of multisensory environments for people with intellectual and developmental disabilities: A scoping review. *American Journal of Occupational Therapy*, 74(4).
<https://doi.org/10.5014/AJOT.2020.037267>
- Gréaux, M., Moro, M. F., Kamenov, K., Russell, A. M., Barrett, D., & Cieza, A. (2023). Health equity for persons with disabilities: a global scoping review on barriers and interventions in healthcare services. *International Journal for Equity in Health*, 22(1), 236.
- Kim, H., & Choi, Y. (2023). A practical development protocol for evidence-based digital integrative arts therapy content in public mental health services: digital transformation of mandala art therapy. *Frontiers in Public Health*, 11, 1175093.
- Leonardi, S., Di Cara, M., Giliberto, S., Piccolo, A., De Domenico, C., Leonardi, G., ... & Cucinotta, F. (2025). The use of multisensory environments in children and adults with autism spectrum disorder: A systematic review. *Autism*, 29(8), 1921-1938.
- Stephenson, J., & Carter, M. (2025). The use of multisensory environments with individuals with developmental disabilities: A systematic review. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 37, 731–757.
<https://doi.org/10.1007/s10882-024-09982-4>
- Testerink, G., Ten Brug, A., Douma, G., & van der Putten, A. (2023). Snoezelen in people with intellectual disability or dementia: A systematic review. *International Journal of Nursing Studies Advances*, 5, 100152.

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.

Το παρόν έργο διατίθεται με άδεια CC BY-NC-ND 4.0. Για να δείτε αντίγραφο της άδειας, επισκεφθείτε τη διεύθυνση:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Sensory Path
2025-1-IT02-KA210-ADU-
000350842

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης